

P r i k a z i i o s v r t i

Propovijedi blaženog Alojzija Stepinca

Juraj BATELJA, prir., *Blaženi Alojzije Stepinac. Propovijedi o deset zapovijedi Božjih*, Postulatura Blaženoga Alojzija Stepinca, Zagreb, 2013., 256 str.

Prof. dr. sc. Juraj Batelja, postulator Stepinčeve kauze, obogatio nas je još jednom knjigom o blaženom Alojziju Stepincu, točnije propovijedima koje je napisao i izgovorio sam Blaženik. Predgovor knjizi napisao je mons. Marin Srakić, u svojstvu predsjednika Hrvatske biskupske konferencije. U *Uvodnim mislima* prije samih propovijedi Batelja daje iscrpno tumačenje Blaženikovih propovijedi i teološki osvrt na njih.

Vrsni poznavatelj Svetoga pisma koji je živio od Božje Riječi

U knjizi su donesena “tri niza propovijedi na deset zapovijedi Božjih, probranih iz zbirke njegovih *Katehetskih propovijedi* i propovijedi na *Knjigu Izlaska*, te njihov prikaz u dokumentu *Osvrt na komunizam u Jugoslaviji i nagadanja za budućnost*” (14). To je samo mali dio – tridesetak propovijedi – homiletskog bogatstva koje nam je ostalo od Blaženika. Samo o Petoknjižju napisao je više od 170 propovijedi. Taj broj nije slučajan. Pokazuje nam kakav je bio život zaslužjenog kardinala. On se hranio Božjom riječju. Možda taj aspekt Stepinčeva života nije dovoljno istaknut, ali je sigurno da je iz toga rasla vjera koja je činila da može ljubiti neprijatelja.

Glavni izvori pri sastavljanju propovijedi su mu Sveto pismo i crkveni Oci, a pokazuje i poznavanje moderne literature. Njegov pristup Pismu sličan je onom crkvenih Otaca. Teologija Alojzijevih propovijedi u prvom je redu izlaganje Pisma. On Pismo tumači Pismom, čime pokazuje da poznaje Krista. I brojne primjere kojima se služi za pojašnjenja pojedinih zapovijedi, donosi iz Svetoga pisma. Ta činjenica – uz potvrdu da je vrsni poznavatelj Biblije –

pokazuje da Alojzije u Božjoj Riječi vidi svjetlo za svaku životnu situaciju.

Uz izlaganja Pisma Alojzije svoja izlaganja često i vješto pojašnjava učiteljstvom Crkve. Time uspijeva vrhunski spojiti dva bitna načina shvaćanja same vjere. Vjera kao poslušnost Bogu, povjerenje i predanje, vjernost Božjim obećanjima, i vjera kao pristanak uz istine koje su sadržane u Pismu i Predaji, a do nas dolaze pod budnim okom Crkvenog učiteljstva.

Stepinac anticipira Drugi vatikanski koncil u pogledu pristupa samom Svetom pismu. Potvrđuje jedinstvo dvaju zavjeta, Staroga i Novoga. Postoji jedna povijest spasenja koja ima svoj tijek i vrhunac u Isusu Kristu. Novi zavjet ne dokida Stari; zapovijedi ne ukida, nego ih sažima u dvije zapovijedi ljubavi.

Iako se u gotovo svim Stepinčevim govorima može vidjeti odlično poznavanje društvene situacije, do te mjere da čitatelj propovijedi osjeća dodir tog vremena, Alojzije nije gubio vrijeme u pukim analizama društvene situacije. On je analizirao situaciju polazeći od Božje riječi jer je znao da se samo u svjetlu Božje riječi može dobro razumjeti povijest i Božje djelovanje u njoj.

Objava kao temelj antropologije

Govor o Zapovijedima nije lako prihvatljiv. Ovisno o tome jesu li pozitivne ili negativne, zapovijedi se uglavnom shvaćaju kao prisila ili kao zabrana. Nije se onda čuditi da se i Božje zapovijedi poimaju kao nešto čime nas Bog ili sili ili limitira našu slobodu. Alojzije Stepinac jasno pokazuje da nije tako. Prije nego će analizirati svaku pojedinu Božju zapovijed, Alojzije kao temelj svega navodi riječi koje Bog upućuje Izraelu: "Ja sam Gospod, Bog tvoj; koji te je izveo iz zemlje egipatske, iz kuće ropstva" (54). Zapovijedi koje Bog daje, temeljno se vežu uz oslobođenje naroda. One, dakle, nisu limitiranje, nego potvrda slobode koju je Bog donio Izabranom narodu!

Za Alojzija su Deset zapovijedi svojevrсна Radosna vijest! Govor o Zapovijedima, piše Blaženik, "jedan je od najvažnijih u čitavom Svetom pismu. U njemu se naime iznosi, što je temelj svega ljudskoga života na zemlji: Deset zapovijedi Božjih, koje je Bog dao Izraelcima na Sinaju, a dakako i svemu rodu ljudskome. Nemojte misliti, da te zapovijedi nisu već prije izdane. One su ovdje na Sinaju bile napisane na kamenj ploči, da se pohrane u kovčegu zavjetnom za vječni spomen Izraelcima. Ali njih je Bog

upisao plamenim prstom u srca ljudi od početka svijeta odnosno života ljudskoga na zemlji” (123).

Zapovijedi su za Stepinca nastavak i potvrda Božjega stvarateljskog djela i znak Saveza između Boga i čovjeka. One su sastavni dio povijesti spasenja, koja nije označena samo Božjom vjernošću, nego i čovjekovom nevjernošću. “Ljudi su se – piše Alojzije – nažalost iza pada Adamova podali mnogim grijesima i opaćinama, pa tako više nisu mogli točno razlikovati propise naravnog zakona. Zato je Bog u svojoj dobroti pošao dalje, pa im je još jasnije očitovao svoju volju. Nije dakle dao neki novi zakon, posve različan od prvoga, nego je sam naravni zakon učinio jasnijim i lakše shvatljivijim” (125). “Misaoni čovjek može samo zahvaljivati Bogu, da se je sjetio u svom milosrđu paloga čovjeka i obdario ga zapovijedima svojim” (116). One, dakle, stoje u službi Božjeg stvarateljskog djela s čovjekom.

One nisu samo Božji govor čovjeku nego i Božji govor o čovjeku. Govor o paloj naravi nije beznačajan ili zastario. To je govor o antropologiji u svjetlu objave koja je sadržana u Svetom pismu. Zanimariti tu istinu, znači zapostaviti i ne razumjeti stvarnog čovjeka, s njegovim stvarnim problemima i potrebama.

Alojzije tumači istine vjere kao spasonosne. Moral nije nešto što se treba nametati; potrebno je čovjeka dovesti do spoznaje da ima narav koju je primio od Boga i da su Zapovijedi pomoć u otkrivanju cjelovite istine o čovjeku: čovjek je eshatološko biće, stvoreno za vječno zajedništvo s Bogom. Piše Stepinac: “A on, koji je vjerno držao obećanje Izraelu, držat će sigurno i nama, i nakon ovoga zemaljskog života dati nam pravu zemlju obećanu, lijepo i divno nebo, da Boga slavimo i hvalimo uvijek” (57).

Alojzije Stepinac – Pastir, Prorok i evangelizator

Govoriti o Zapovijedima za Stepinca, kao i za Mojsija, ne znači tek predstaviti ih narodu kao istinu koja dolazi od Boga. Znači, poput Mojsija, voditi narod, ići s narodom, biti prvi koji će prigrliti Božje zapovijedi. Činjenica da Zapovijedi obrađuje i u zbirci *Katehetskih propovijedi*, govori da je Alojzije bio brižan Pastir, koji je vodio računa o vjerskoj pouci svojih vjernika. U govoru o važnosti *Katehetskih propovijedi*, Alojzije piše da se “zapaža veoma veliko vjersko neznanje ne samo po gradovima nego i selima” (22). Zato njegove propovijedi žele pomoći bilo narodu, bilo svećenicima pri pripremi propovijedi.

Kao propovjednik, Alojzije “je uvijek skroman, gotovo anonimno, sav u službi izlaganja Božje riječi” (Batelja). Ipak,

svaka propovijed govori i o propovjedniku. U njoj se očituje vjera onoga koji propovijeda. Ono što propovjednik govori o Božjoj riječi, neodvojivo je od onoga što Božja riječ govori njemu. U propovijedima o Deset zapovijedi ima primjera u kojima se jasno razabire da Alojzije govori o sebi, ili, bolje, u kojima se vidi da je riječ o onome što je Alojzije utjelovio u svome životu: očituje se njegova vjernost Božjim zapovijedima. To je, primjerice, razvidno kada spominje Tomu Mora. Piše Blaženik: "Toma je poginuo kao mučenik za svoje uvjerenje radije nego da uradi ono, što je kralj tražio od njega" (221). Alojzije smatra, navodeći neke likove iz Svetoga pisma, "da je Bog ove ljude blagoslovio najvećim blagoslovom, kad im je dao milost da podnesu mučeničku smrt zbog Njega, jer im je ta smrt pribavila neprolaznu krunu slave u nebu". Pišući propovijedi, Alojzije proriče svoju sudbinu.

Ova nam knjiga svjedoči da je Stepinac, iako zatvoren u Krašiću, i stoga vrlo ograničen u kretanju, bio veliki evangelizator: upravo lomljenjem Božje riječi preko svojih propovijedi. Uz to, njegove propovijedi jasno svjedoče da je za njega pravi humanizam neodvojiv od evangelizacije, kako je to naglasio papa Benedikt XVI: "Nema većeg dobročinstva, pa tako ni čina milosrđa, koji se može iskazati bližnjemu od lomljenja kruha Božje riječi, od toga da ga se učini dionikom Radosne vijesti evanđelja, da ga se uvede u odnos s Bogom: evangelizacija je najviša i najcjelovitija promocija osobe." Pomoći čovjeku znači pomoći društvu, a najveća pomoć čovjeku je navijestiti mu Radosnu vijest spasenja. Zapovijedi, predstavljene i življene kao dio Božjeg spasenjskog plana za čovjeka, su ne samo korisne nego i nužne za izgradnju boljega svijeta. Čovjek se dovršava, ostvaruje, vršenjem zapovijedi. One su zalog i jamstvo humanosti.

Kao svojevrsni sažetak politike koja ga je osudila, od nenadmašne je važnosti III. dio ove knjige, naslovljen *Deset zapovijedi Božjih prema Osvrtu na komunizam u Jugoslaviji i nagađanju za budućnost*. Alojzije preko Deset zapovijedi argumentira da je čitav komunizam zasnovan na laži! "Kada bi mene tko zapitao, kako bih ja definirao komunizam, ja bih mu odgovorio: 'Mendacium incarnatum' – utjelovljena laž" (238). Zanimljivo bi bilo i u današnje vrijeme sagledati određene ideologije i svjetonazore u svjetlu Deset Božjih zapovijedi.

Knjiga je značajan i jedinstven i doprinos upoznavanju Blaženika. Iako se ne radi o (auto)biografskom djelu u užem smislu, u ovoj se knjizi susrećemo s Alojzijem koji u svjetlu Božje riječi promatra društvo u kojem živi i poslanje koje je primio. U tom

smislu ova nam knjiga predstavlja Alojzija *iznutra*, onakvog kakav je pred Bogom i njegovom Riječi. Zbog toga je ona nezaobilazno štivo za onoga tko želi izbliza upoznati Blaženika.

Edvard Punda
donedvard@gmail.com

Župa u povijesnim mijenama

Stipe NIMAC – Brigita PERŠE, *Župa u povijesnim mijenama*, Ravnokotarski Cvit, Knjiga 27, Lepuri, 2013., 128 str.

Iako je pastoralna teologija još krajem 18. stoljeća dobila status zasebne teološke discipline, u suvremenim raspravama taj status još nije posve potvrđen. Ponajčešće se ova disciplina i danas shvaća kao primijenjena dogmatika ili se pak svodi na praktične pravne i liturgijske upute svećenicima i drugim pastoralnim djelatnicima.

Katolički teolozi tübingenske škole (od polovice 19. stoljeća), koji su uvelike pridonijeli biblijsko-teološkom i specifično eklesiološkom profiliranju ove discipline, zatim teolozi koji su teološko-pastoralno utjecali na II. vatikanski koncil (posebno K. Rahner), te sam Koncil u svojoj temeljnoj orijentaciji otvaranja prema svijetu, potaknuli su teologiju i teološke discipline na interdisciplinarnost i u tom kontekstu uvažavanje kršćanske i uopće religiozne prakse (pa i ateizma) suvremenih ljudi.

U vremenu sekularizacije i dekristijanizacije teologija se, osobito pastoralna teologija, našla pred zadatkom promjene paradigme, promjene svoje osnovne perspektive. Od klerocentrične i ekleziocentrične perspektive naglasak je premješten na antropološku i teološku. Iz situacije pretpostavljene religioznosti u vremenu "kršćanskoga društva" (*societas christiana*) suvremene teološke refleksije sve su više usmjerene k temeljnim pitanjima, kao što su fenomen religije i religioznosti, pitanje svetoga, transcendentnoga i pitanje Boga te na pitanja društvene funkcije religije i religijskih institucija. Uz ateizam, agnosticizam i religiozni indiferentizam, u kataklizmičkim vremenima ratova 20. stoljeća, istraživanja u bilo kojoj teološkoj disciplini morala su se, da bi bila društveno relevantna, susresti i s teodicejskim pitanjem, s pitanjem zašto uopće vjerovati u Boga naspram tolikoj patnji neudržnih i prekomjernom zlu. Teologija, a onda i pastoralna teologija, kako to danas smatraju mnogi teolozi, našla se pred